

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 2

Рівне – 2013

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 2 - Рівне: РДГУ, 2013 – 239 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім.

Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна - доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович - доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна - доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29 листопада 2013 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет. e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

жертвний характер. Діти із відчуттям морального співчуття характеризуються підвищеною особистою відповідальністю. Вона проявляє альтруїзм у зв'язку з ідентифікаційно-емпатичним отождоенням, співпереживанням, але іноді не доходить до дії. Його допомога не має жертвного характеру, альтруїстичні прояви не стійкі через можливе зменшення ідентифікації й підвищення особистої відповідальності. Отже, різноманіття змістів поняття „співпереживання” як у зарубіжній, так і у вітчизняній психолого-педагогічній літературі, свідчить про поліфункціональність і унікальність даного феномена. В роботах вітчизняних дослідників простежується стійка залежність рівня розвитку співпереживання в дітей від емоційного образу дорослого, від його вміння відгукуватися на переживання оточуючих людей. При відсутності цей світ сприймається дитиною як загрозливий, а замість співпереживання з'являється страх, агресія.

Висновки. Система цінностей та збереження пропріуму особистості, емпатія складають основу просоціальної поведінки. Позитивний результат формування просоціальної поведінки можна досягнути через цілеспрямований вплив на когнітивно-мотиваційну, емоційно-оцінну, поведінкову сфери молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М. И. Мотивы навчання учнів: Посіб. для вчителів / М. И. Алексеева. – К. : Рад. шк., 1974. – 120 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Под. ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Изд-во „Институт практической психологии”, Воронеж: НПО „МОДЭК”, 1998. – 352 с.
3. Гаврилова Т. П. Анализ эмпатийных переживаний младших школьников и младших подростков: Психология межличностного познания. – М. : 1981. – с.
4. Додонов Б. И. Потребности, отношения и направленность личности. – Вопросы психологии. 1973. – № 5. – С. 18–29.
5. Дробницкий О. Г. Понятие морали. – М. : Наука, 1974. – 388 с.
6. Ковалев А. Г. Эмпатия и процесс практического познания одной личности другой // Теоретические и прикладные проблемы психологии познания людьми друг друга. – Краснодар, 1975. – с.
7. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции. – М. : 2001. – с.
8. Мухина В. С. Психология дошкольника. – М. : 1975. – с.
9. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. – К., 1990. – с.
10. Олпорт Г. Становление личности. Избранные труды. – М. : 2002. – с.
11. Рояк А. А. Психологический конфликт и особенности индивидуального развития личности ребенка. М. : Педагогика, 1988. – С. 1–19.
12. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание Текст. / С. Л. Рубинштейн. – М. : изд. АН СССР, 1957. – 328 с.
13. Стрелкова Л.П. Роль игры-драматизации в развитии эмоций у дошкольников // Игра и ее роль в развитии ребенка дошкольного возраста. – М., 1978.
14. Субботский Е. В. Формирование морального действия // Вопросы психологии. – 1979. – № 3. – С47–55.
15. Якобсон С.Г. Психологические проблемы этического развития детей. М.: Педагогика, 1984. – 142 с.
16. Watson, C.D. (1991). The altruism question: Toward a social psychological answer. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
17. Eisenberg, N., & Miller, P.A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. Psychological Bulletin, 94, 100–131.
18. Krebs, D.L., & Russell, C. (1981). Role-taking and altruism. Altruism and Helping Behavior, J.P.

Резюме. В статье сделана попытка проанализировать роль эмоционально-оценочного фактора просоциального поведения младшего школьника. Выявлены критерии эмоционально-оценочного компонента просоциального поведения: формирование ценностных ориентаций альтруистической мотивации, как производной просоциального поведения, сохранения пропріуму личности, склонность к эмпатии.

Ключевые слова: просоциально поведение, ценностные ориентации, пропріум, эмпатия, младший школьник.

Summary. The paper attempts to analyze the role of emotional and evaluative factor prosocial behavior of younger pupils. The criteria of emotional and evaluative component of prosocial behavior: the formation of the value orientations of altruistic motivation, as a derivative of prosocial behavior, conservation proprium personality, a tendency to empathy.

Keywords: Prosotsial behavior, values, proprium, empathy, a junior high school student.

УДК 316.61 :17.022.1

Л. О. НОВІК

ІМІДЖ ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті на основі теоретичного аналізу наукової літератури зроблено спробу визначити місце та роль іміджу у процесі соціалізації. Актуальність проблеми зумовлена тим, що завдяки соціалізації відбувається засвоєння особистістю системи цінностей суспільства, норм, правил, соціальних ролей, формування соціальних якостей, властивостей і умінь, що забезпечують входження людини в соціальне

середовище і успішне функціонування в ньому. Відомо, що імідж виникає у процесі соціального спілкування і є одним із його засобів, тобто імідж - продукт соціалізації.

Імідж розглядається як феномен освоєння нових соціальних ролей, самовдосконалення, об'єктивізації цілей, внутрішніх установок, закріплення статусу, оцінне явище, сукупність зовнішніх ознак, на підставі яких з позицій групових норм, уявлень, цінностей, оцінюється людина. Імідж дозволяє особистості адекватно, символічно, образно представляти себе суспільству. Він виконує функцію внутрішнього регулятора її поведінки.

На кожному етапі соціалізації імідж виступає показником соціального індивідуального досвіду особистості, універсальним засобом вирішення її проблем, пов'язаних з оптимізацією спілкування та взаємодії. Це дозволяє вважати імідж одним з механізмів соціалізації.

Ключові слова: особистість, соціалізація, механізми соціалізації, індивідуальний досвід, імідж.

Постановка проблеми. Головним соціальним процесом, унаслідок якого індивід стає особистістю і через який здійснюється взаємодія між особистістю та суспільством, є соціалізація. Цей термін запровадив усередині XIX століття французький соціолог Г.Тард для позначення процесу інтеріоризації соціальних норм шляхом соціальної взаємодії [8, с.114]. У наукову систему понять термін соціалізація був уведений американським соціологом Ф.Гідінгстоном наприкінці XIX ст., який тлумачив це поняття як «процес розвитку соціальної природи людини». Офіційного статусу теоретичного поняття термін «соціалізація» набув у XX ст. [2, с.21]. Сьогодні це поняття як наукова категорія активно використовується представниками широкого спектру наук – філософія, соціологія, психологія, політологія, педагогіка та ін. В умовах перехідного стану українського суспільства набули актуальності проблеми статево-рольової, сімейної, політичної, професійної соціалізації. Це пояснюється тим, що саме завдяки процесу соціалізації особистості суспільство формує саме таких членів, яких потребує, і забезпечує таким чином механізм власного відтворення. З іншого боку, соціалізована особистість має більше шансів успішно адаптуватися в численних сферах сучасного суспільства: вільно, спонтанно поводитися в рамках інституційно визначеного поля; раціонально використовувати той соціокультурний досвід, якого набула. Не останню роль у цьому відіграє імідж особистості, який А.Ю. Панасюк визначає як результат сприйняття людьми деяких характеристик об'єкта, внаслідок чого у них формується образ об'єкта, який ними оцінюється, що призводить до формування думки та ставлення до нього» [4, с. 28].

Мета: аналіз іміджу як одного з механізмів соціалізації особистості.

Виклад основного матеріалу. Питання соціалізації особистості розглядалися у роботах як зарубіжних (З. Фройд, Е. Еріксон, Ж. Піаже, К. Роджерс, А. Маслоу, Дж. Дьюї, Е. Дюркгайм, П.Бергер, А.Бандура, Т.Шибутані та ін.), так і вітчизняних (Л.С. Виготський, Б.Г. Ананьєв, О.М. Леонтьєв, К.О. Абульханова-Славська, І.С. Кон, Н.Ф.Голованова, А.В.Мудрик та ін.) психологів. Вони стверджують, що розвиток особистості відбувається в умовах соціалізації і інкультурації - найскладнішого комплексу соціальних, культурних, психологічних процесів, які, власне, утворюють єдиний простір розвитку. Соціальний розвиток людини, починаючи з раннього дитинства, протікає у двох взаємозалежних напрямках: соціалізації та індивідуалізації. У процесі соціалізації відбувається засвоєння системи цінностей суспільства, норм, правил, соціальних ролей, формування соціальних якостей, властивостей і умінь, що забезпечують входження людини в соціальне середовище і успішне функціонування в ньому. Процес соціалізації забезпечується сукупністю всіх соціальних процесів на всіх рівнях, починаючи від людства в цілому, суспільства, країни та завершуючи найближчим оточенням людини (члени сім'ї, колеги по навчанню чи праці, друзі і т.д.) [3, с.51].

У сучасній науковій літературі існує досить широкий набір визначень соціалізації, які відрізняються залежно від розуміння їхніми авторами сутності та структури особистості. Більшість визначень цього поняття містить загальне положення про те, що сутність соціалізації полягає у засвоєнні індивідом соціального досвіду, але розуміння змісту цього досвіду, його структури, засобів та порядку засвоєння істотно відрізняються. Отже, соціалізація – це «процес розвитку людини як соціальної істоти, становлення її як особистості» [5, с. 24]; «процес становлення особистості як суспільної істоти, під час якого налагоджуються різноманітні зв'язки особистості з суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формуються активність та цілісність особистості, набувається соціальний досвід, нагромаджений людством за весь період розвитку» [3, с. 84]; «двосторонній процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає як її включення у систем у суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійне відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна неповторна особистість» [2, с. 23].

Науковці зазвичай виділяють три сфери соціалізації людини: сфера діяльності, спілкування та розвитку самосвідомості людини [1, с.74]. У сфері діяльності людина освоює нові види діяльності і відповідно нові соціальні ролі. З діяльністю нерозривно пов'язана сфера спілкування. Потрібно звернути увагу на те, що з позиції соціально - психологічного підходу імідж - це продукт, який виникає в процесі соціального спілкування і є одним із засобів спілкування. З розширенням діапазону сфери діяльності та сфери спілкування пов'язана сфера розвитку самосвідомості особистості. У ній здійснюється формування образу власного Я, як активного суб'єкта діяльності, осмислення своєї соціальної ролі, приналежності, формування самооцінки і т.д. Таким чином, процес соціалізації виступає як єдність змін (розвитку) особистості у трьох сферах: діяльності, спілкуванні та самосвідомості. У дитинстві, дошкільному віці механізми соціалізації (навіювання, психологічне зараження, наслідування, ідентифікація) не усвідомлюються. Вони включаються в структуру її свідомості пізніше у вигляді ідеалів, ціннісних орієнтацій, переконань. З часом у процесі розвитку свідомості та самосвідомості роль механізмів соціалізації починають відігравати такі феномени, як референтна група, престиж, авторитет, групові

очікування, популярність, соціальні ролі, імідж, який займає особливе місце в цьому ряду. Імідж виступає як феномен освоєння нової ролі, самовдосконалення, об'єктивізації цілей, внутрішніх установок, закріплення статусу, оцінне явище, сукупність зовнішніх ознак, на підставі яких з позицій групових норм, уявлень, цінностей, оцінюється людина (особистість) [4, с. 124]. Специфічним проявом іміджу як механізму соціалізації є те, що він дозволяє за рахунок цілеспрямованого акцентування зовнішніх ознак, якостей (або моделювання необхідних ознак), що символізують внутрішню сутність та ідентичність (індивідуальну, групову і т.д.), адекватно, символічно, образно представляти себе суспільству (групі), стаючи внутрішнім регулятором поведінки.

В якості етапів соціалізації науковці виділяють дитинство, юність, зрілість, які (як і наступні етапи) мають власні суттєві особливості. На думку Н.Ф.Голованової, найважливішими особливостями ранніх етапів соціалізації є, по-перше, те, що в дитинстві формується переважна більшість соціальних моделей поведінки. По-друге, те, що закріплені способи дій і звичні моделі поведінки надалі коригуються з великими труднощами. Найбільш інтенсивно норми людських взаємин засвоюються у періоди, коли відбувається максимальна орієнтація на соціальні контакти, тобто у дошкільному (з 3 до 6 років) і підлітковому (з 10 до 15 років) віці. Саме ці вікові межі характеризуються розширенням обсягу діяльності, якісними змінами у характері. В цей час починають закладатися основи свідомої поведінки, формуються моральні уявлення [1, с.56-58].

У процесі соціалізації під впливом соціального оточення людина набуває так званої соціальності, яку І.Ф.Сімонова визначає, як сукупність набутих людиною якостей, властивостей, навичок, що забезпечують її здатність існувати в суспільстві та виконувати різноманітні соціальні функції в інтересах соціуму. Саме ця новоутворена якість визначає соціально обумовлену поведінку людини, її вміння, дотримуватися обов'язків, вимог та заборон, відповідати певному соціальному статусу, грати необхідні соціальні ролі, і навіть ставити вимоги інших (групи чи суспільства в цілому) вище власних інтересів. Виходячи з концепції роліової поведінки Дж. Міда та Т. Парсонса у процесі соціалізації людина набуває здатності грати соціальні ролі (поведінкові моделі), які дозволяють вибудовувати свою поведінку відповідно до суспільних інтересів, очікуваних вимог соціального оточення [5, с. 136-139]. Процес соціалізації особистості завжди передбачає освоєння нею стереотипів різних видів роліової поведінки, розвиток здатності приховувати справжні почуття, одягати та змінювати численні, які відповідають статусу і ролі, соціальні маски (люб'язності, шанобливого ставлення, урочистості, захоплення, розуміння, впевненості тощо.). Соціальні маски, як сукупність словесних, жестових, мимічних навичок, обслуговують певні види соціальних взаємодій, полегшуючи їх і дозволяючи людині комфортно існувати всередині різних соціальних сфер.

У процесі соціалізації людина все більше занурюється у системи знаків і символів, за допомогою яких вона визначає себе, повідомляє про свою життєву орієнтацію, приналежність до групи, свій соціальний статус і ролі, а також взаємодію, спілкування з іншими людьми. У процесі соціалізації людина навчається за допомогою символічних значень (у тому числі пов'язаних з речами і предметами) керувати увагою, враженням, впливати на інших, отримувати визнання і т.д. Людина також навчається прогнозувати і контролювати ситуацію у власному соціально - психологічному просторі, представляти себе, справляти враження, створювати образи (іміджі), які слугують певним цілям. Разом з соціальною роллю і соціальним статусом змінюється і імідж, який, визначається новими знаками і символами, що відповідають положенню в ієрархії і ролі. За такого підходу, імідж можна розглядати як вираження її ролі і статусу. На кожному з етапів соціалізації особистість набуває індивідуального соціального досвіду у вигляді сукупності знань, навичок і умінь, якими володіє і може цілеспрямовано користуватися відповідно до цілей свого життя. Соціальний індивідуальний досвід - це не тільки досвід соціальних відносин (спілкування, роліової взаємодії), але й досвід емоційно - ціннісного ставлення, організації життєдіяльності, видів і способів здійснення різного роду діяльності і т.д. Індивідуальний досвід - це результат індивідуального заломлення соціальних вимог на кожному етапі розвитку та соціалізації [7, с.50]. Виходячи з цього ми можемо розглядати імідж як прояв індивідуального досвіду людини, який визначає її неповторність та унікальність. Імідж виступає як досить інформативний, адекватний етапам розвитку та соціалізації показник соціального індивідуального досвіду.

На кожному етапі соціалізації імідж стає універсальним засобом вирішення проблем, пов'язаних з оптимізацією спілкування та взаємодії. За допомогою іміджу людина може керувати соціальними відносинами, причому, за умови успішної соціалізації, на взаємовигідних для себе і для суспільства умовах. Імідж стає предметом соціальної оцінки, яка проводиться на підставі існуючих оціночних критеріїв, соціальних норм, цінностей соціуму. Оцінка ця відноситься не тільки до зовнішніх характеристик (зовнішнього вигляду), які, як правило, є вихідною інформацією для оцінювання, а й поширюється на зміст діяльності, поведінки людини, її ідей та особистісних якостей. Внаслідок такого оцінювання закріплюється положення особистості в групі і навпаки: її положення відносно групи. Негативна оцінка особистості групою може завдати шкоди її моральному та психологічному благополуччю у таких аспектах, як впевненість, самоповага, самооцінка і закріпити хибне уявлення людини про себе. Адаже загальновідомо, що наприклад, самооцінка регулює рівень активності людини і лежить в основі рівня домагань людини, впливаючи на її загальний та особистісний розвиток, особливо в дитячому та підлітковому віці.

Висновки. Таким чином, здатність створювати позитивний імідж може бути віднесена до необхідних, сформованих на певному етапі розвитку соціальних навичок, пов'язаних зі спілкуванням і взаємодією з іншими людьми. Імідж, забезпечуючи ряд механізмів соціалізації (ідентифікація, імітація, уподібнення, пристосування і

т.д.), сам стає специфічним механізмом соціалізації. Це дає нам підстави розглядати імідж як інформативний та адекватний етапам соціалізації показник індивідуального досвіду людини.

Подальші наукові розвідки проблеми будуть стосуватися онтогенезу іміджу особистості, визначення чутливих періодів для його формування та функціонування.

Список використаних джерел:

1. Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка /Н.Ф.Голованова. – СПб: Речь, 2004. – 272 с.
2. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю /А.Й. Капська. – К: УДЦССМ, 2001. – 324 с.
3. Мудрик А. В. Социализация человека: учеб.пособ. [для студ. вузов, обучающихся по спец.050711 (031300) – Социальная педагогика] /А. В. Мудрик. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Академия, 2006. – 304 с.
4. Панасюк А. Ю. Формирование имиджа: стратегия, психотехнологии, психотехники / А. Ю. Панасюк. – М. : Омега-Л, 2007. – 266 с.
5. Платонов Ю.П. Социальная психология поведения: учебное пособие / Ю.П. Платонов. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
6. Симонова И. Ф. Педагогика имиджа. Монография. /И.Ф.Симонова СПб. 2012. - 304 с [Электронный ресурс] Размещено 27.02 2013 Режим доступа <http://simmerk.ru/> (дата обращения 8.11.2013).
7. Столяренко Л.Д. Психология: Учебник для вузов/ Л.Д.Столяренко. – СПб: Питер, 2007. – 592 с.
8. Циба В. Г. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз) /В. Г. Циба. – К. :МАУП, 2000. – 217 с.

Резюме. В статті на основі теоретичного аналізу наукової літератури зроблена спроба визначити місце і роль іміджу в процесі соціалізації. Актуальність проблеми обумовлена тим, що завдяки соціалізації відбувається усвоєння системою цінностей суспільства, норм, правил, соціальних ролей, формування соціальних якостей, властивостей і умінь, що забезпечують входження людини в соціальне середовище і успішне функціонування в ньому. Відомо, що імідж виникає в процесі соціального спілкування і є одним з його засобів, т.е. імідж - продукт соціалізації.

Імідж розглядається як феномен освоєння нових соціальних ролей, самосовершенствования, об'єктивізації цілей, внутрішніх установок, закріплення статусу, оціночне явище, сукупність зовнішніх ознак, на основі яких з позицій групових норм, представлень, цінностей, оцінюється людина. Імідж дозволяє людині адекватно, символічно, образно представляти себе суспільству. Він виконує функцію внутрішнього регулятора її поведінки. На кожному етапі соціалізації імідж виступає показником соціального індивідуального досвіду людини, універсальним засобом рішення її проблем, пов'язаних з оптимізацією спілкування і взаємодії. Це дозволяє вважати імідж одним з механізмів соціалізації.

Ключові слова: людина, соціалізація, імідж, механізм соціалізації, індивідуальний досвід.

Summary. In the article on the basis of theoretical analysis of scientific literature an attempt to consider an image as specific index of individual experience of personality is done. The location and role of image is determined in the process of socialization of personality. Actuality of the problem is conditioned that due to socialization there is the assimilation of the system of values of society personality, norms, governed, social roles, forming of social qualities, properties and abilities, providing included of man in a social environment and successful functioning in him. It is known that an image arises up in the process of social communication and is one of his facilities, an image is a product of socialization.

Image as a phenomenon of the development of new social roles, self-improvement, objectification purposes, internal installations, secure status, the estimated effect, a set of external signs by which from the standpoint of group norms, ideas, values, valued people. Image allows the individual to adequately symbolically, figuratively to represent themselves to the society. It performs the function of internal control his behavior. At each stage of socialization image serves an indicator of social identity of individual experience, a universal means of solving its problems related to the optimization of communication and interaction. This suggests that the image is one of the mechanisms of socialization.

Key-words: personality, socialization, mechanisms of socialization, individual experience, image.

УДК 37.015.3: [316.614] 053.6

Г. О. ПОКОТИЛО

НЕДОЛІКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Резюме. У статті розглядаються сучасні тенденції соціалізації особистості підлітка. Розкрито недоліки соціалізації, які є наслідком девіації у поведінці підлітків. Обґрунтовується необхідність урахування зазначених дефектів у процесі підготовки психологів до роботи з дезадаптованими неповнолітніми.

З М І С Т

Передмова	3
Павелків Р.В. Феномен просоціальності як новий аспект психологічного аналізу.....	4
Гошовський Я.О. Просоціальні стратегії депривованої особистості у контексті її вітагенної активності.....	8
Коваленко А.Б. Проблеми сучасної сім'ї очима підлітка	12
Литвиненко С.А. Дитина і середовище: проблеми і суперечності соціалізації.....	16
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З. Концепція соціального інтелекту особистості	19
Петренко О.Б. Дефініція і сутність поняття “моральні гендерні стереотипи”.....	23
Ямницький В.М. Суб'єктність та чинники життєтворчої активності особистості.....	27
Андріяшина Н.В. Психологічна готовність до розвитку уваги учнів як соціалізація особистості майбутнього педагога	31
Атаманчук Н.М., Пасічніченко А.В. Аналіз наукових підходів до вивчення розвитку самооцінки дошкільника як основного компоненту в структурі самосвідомості.....	33
Безлюдна В.І. Особливості просоціального розвитку в епоху дитинства	36
Борейчук І.О. Структура образу «чужого» в студеському середовищі	40
Бубряк Т.Ю. Моделі логічних рівнів Роберта Ділтса у процесі становлення професійної самоідентичності майбутніх психологів.....	44
Бучко В.Б. Роль емоційного інтелекту у формуванні просоціальної поведінки	47
Главінська О.Д., Хупавцева Н.О. Становлення я-концепції в просторі професійного самовизначення молоді	52
Гошовська Д.Т. Моральна самооцінка як базовий компонент самоусвідомлення у процесі ревіталізації особистості.....	54
Демчук О.О., Артемова О.І. Структурні компоненти креативної компетентності майбутніх психологів	57
Джеджера К.В. Комунікативний досвід особистості як умова ефективного спілкування.....	59
Джеджера О.В. Емоції та емоційні переживання як предмет наукового дослідження: історичний аспект.....	63
Добровольський С. Життєтворчість як основа соціально-психологічного становлення особистості	67
Євдокимова Н.О., Лановенко І.І. Психологічні аспекти професійної соціалізації майбутніх юристів.....	72
Зінченко А.В. Життєстійкість як основа ефективної соціальної адаптації хворих на епілепсію	76
Козачук С.А., Портяна О.В. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми пізнавальної активності.....	79
Комар Т.В. Допомога іншим як психологічний засіб розвитку особистості	83
Корнієнко І.О. До проблеми індивідуалізації стратегій життя особистості.....	87
Корчакова Н.В. Стратегія вдячності як елемент просоціальної поведінки.....	90
Кривубий О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів	95
Кривошишина О.А. Особливості взаємодії свідомого та несвідомого рівня психіки творчої особистості	98
Крюкова Л.В. Корекція емоційної сфери молодшого школяра як основного чинника адаптації у соціумі	102
Кулаков Р.С. Самооцінка та рівень домагань як психологічні детермінанти професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці	105
Марциновський В.П., Куцоконь Л.П., Рудь О.Г., Гусаковська Т.М. Психофізіологічні та вікові особливості сприйняття часу та уваги дітей	109
Матласевич О.В. Психологічна профілактика адиктивної поведінки молоді в світлі християнського світогляду	112
Моїсєєва О.С. Психологічні чинники становлення професійної культури вчителя іноземної мови у процесі соціалізації	116
Набочук О.Ю. Теоретико-методологічний дискурс у проблему типів екологічної свідомості особистості	119
Назаревич В.В. Психологічні атрибути гандикапності в осіб із психофізіологічними потребами	123
Наконечна М.М. Просоціальна активність як чинник становлення внутрішнього світу людини	127
Никоненко Ю.П. Особливості морального розвитку та виховання дітей дошкільного віку.....	132
Ніколайчук Г.І., Ногачевська І.О. Роль особистісного та соціального досвіду в процесі розуміння літературних текстів.....	136
Павелків В.Р. Психологічний аналіз змісту та типології проблеми агресивності у психологічній науці	139
Папуча М.В. Шляхи подолання редуційних процесів у сучасній психології.....	143
Петренко В.Є. Психологічна корекція тривожності у старшокласників різних типів загальноосвітніх навчальних закладів	149
Поліщук В.М. Базовий симптомокомплекс кризи входження в дорослість	152
Поліщук С.А. Вплив процесів старіння на особливості реагування людини на стрес	155
Рудюк О.В. Проблеми професійної соціалізації безробітної молоді	158
Рудь Г.В. Психологічні особливості просоціальної поведінки підлітків	161
Созонюк О.С. Психологічний аналіз розвитку комунікативних здібностей у студентів - майбутніх педагогів.....	166
Співак Д.М. Теоретичні підходи до вивчення проблем моралі та моральної самосвідомості	170

Ставицька О.Г. Самопрезентації психолога як складова його професійного іміджу	174
Хоржевська І.М. Емпатійні прояви у дитини підліткового віку	179
Цуканова М.С. Уявлення сучасної молоді про нормативну та просоціальну поведінку: психологічний аналіз	182
Щербан Т.Д. Психологічно-емоційна стійкість вчителя як основа професійної компетентності	185
Яцюк Н.О. Концепція іншої людини як детермінанта просоціальної поведінки	189

Доробки молодих науковців

Васильченко А.В. Детермінанти виникнення та переживання заздрощів у юнацькому віці	193
Вознюк Ю.С. Становлення самоствердження особистості на різних вікових етапах	197
Воронова О.Ю. Емоційно-психологічний компонент професійного становлення майбутніх працівників дитячих навчальних закладів	200
Демянюк О.Б. Соціально-психологічний аналіз індивідуальних моделей світу студентів-психологів	204
Журавель А.В. Ресурси студентської інтервізійної групи у формуванні готовності майбутніх психологів освіти до здійснення ними професійної кар'єри як психолога-консультанта	209
Кириченко Н.А. Особливості формування цільових орієнтацій у життєвих проектах юнаків	213
Кулакова Л.М. Психологічні особливості розвитку почуття власної гідності у молодшому шкільному віці ...	216
Курдибаха О. М. Психологічні основи гендерної соціалізації підлітків	221
Лендел М.І. Проблеми етнічної толерантності у психології	224
Мельник І.Я. Емоційно-оцінний компонент просоціальної поведінки у молодшому шкільному віці	226
Новік Л.О. Імідж як один з механізмів соціалізації особистості	229
Покотило Г.О. Недоліки соціалізації як чинники формування девіантної поведінки підлітків	232
Відомості про авторів	236

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 2

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**
Відповідальний за підготовку збірника до видання **Безлюдна В.І.**
Технічний редактор **Суходольський В.І.**
Комп'ютерна верстка **Осипчук О.П.**

Здано до набору 02.12.2013 р. Підписано до друку 06.12.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № [REDACTED] Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та педагогічної психології
(к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 2. – Рівне:
РДГУ, 2013. – 239 с.**

ISBN 966—7281 —07—8.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 316.627:159.9

ББК 88